

УДК 911.3

Д. О. Світлична, здобувач
кафедра економічної та соціальної географії,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
вул. Дворянська 2, м. Одеса, 65082,
daria_s@list.ru

РЕГІОН – ЦІЛІСНА ПРИРОДНО-СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

У статті проведено аналіз і систематизація існуючих підходів до розкриття змісту поняття «регіон» в суспільній географії та регіональній економіці. Найбільш комплексним і перспективним підходом до визначення даного поняття в сформованих соціально-економічних умовах та з урахуванням концепції сталого розвитку є системний підхід, а також уявлення регіону як цілісної природно-соціально-економічної системи, інтегруючи таким чином економіку, екологію та соціальні процеси суспільства.

Ключові слова: регіон, суспільна географія, системний підхід, сталий розвиток, природно-соціо-економічна система.

ВСТУП

Поняття «регіон» можна віднести до найбільш складних понять в географії та суспільній географії зокрема. На сучасному етапі розвитку все більш актуальними стають проблеми, пов'язані з формуванням і функціонуванням регіональних систем, як основної умови ефективного розвитку економічної, політичної, фінансової, соціальної, екологічної систем будь-якої країни. Саме рівень адміністративно-економічної єдності території і ступінь розвитку соціально-економічних відносин дозволяють формувати національну економіку як цілісну систему, в якій одним з важливих компонентів є економіка кожного регіону.

Проблемам дослідження регіону присвячені праці Е. Б. Алаєва, В. С. Більчака, О. А. Біякова, В. Н. Василенко, Т. П. Галушкіної, А. Г. Гранберга, Л. Н. Грановської, Б. М. Данилішина, В. А. Дергачова, М. І. Долішнього, С. І. Дорогунцова, В. Г. Ігнатова, В. Є. Реутова, В. К. Симоненка, О. Г. Топчієва, С. Г. Тяглова, Т. В. Уманець, А. І. Шаблія та ін.

Формування та соціально-економічний розвиток регіону, як самостійної адміністративно-територіальної одиниці, вимагає розгляду підходів до визначення поняття «регіон», оскільки, незважаючи на значну кількість проведених досліджень по вивченню регіону, серед вчених немає єдиної думки щодо трактування даного терміну. Крім того, в контексті переходу до сталого розвитку необхідний перегляд ставлення до регіону як об'єкту управління в регіональ-

ному менеджменті та забезпечення реалізації його потенціалу на основі збалансованого розвитку економічної, соціальної та природної складових.

Метою статті є характеристика існуючих підходів до визначення поняття «регіон» в суспільній географії та регіональній економіці, їх систематизація, а також обґрунтування оптимального в сформованих соціально-економічних і екологічних умовах підходу до визначення поняття «регіон».

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В якості матеріалів для написання статті використано публікації вітчизняних та зарубіжних вчених в області суспільної географії і регіональної економіки з даної проблеми, включаючи статті у вітчизняних і зарубіжних періодичних наукових виданнях, монографічні та навчально-методичні видання, нормативно-правові акти.

В ході аналізу матеріалів застосовані загальнонаукові методи досліджень – порівняння, опис, аналіз, синтез, узагальнення, індукція і дедукція, системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Слово «регіон» має латинське походження (*regio*) і в перекладі означає «область, місцевість, частина країни», а також часто використовується як синонім терміну «район». Відповідно до [19] останнім часом у вітчизняній суспільній географії та економіці відбувається перехід від традиційних термінів «район» і «районування» до європейських – «регіон» і «регіоналізація».

Відповідно до [1] зазвичай поняття «район» в географії наділялося двома іманентними і одним методологічним ознаками. Іманентні ознаки: по-перше, наявність специфіки даної території (геотерії), по-друге, наявність єдності, або генетичного взаємозв'язку між цими об'єктами, що надає території цілісність, – нова якість, яка не виводиться з простої суми об'єктів, що насичують. При цьому як ознака специфіки, так і ознака цілісності можуть розумітися як завгодно широко і задовольняти лише єдиній вимозі – об'єктивності. Методологічна ознака виражається в тому, що внаслідок взаємозв'язку елементів, що насичують територію, вивчити закономірності формування району та керувати його розвитком можна лише тоді, коли всі елементи розглядаються не ізольовано, а в їх єдності, тобто коли здійснюється системний підхід.

О. Г. Топчієв [21] регіоном вважає будь-яку частину земної поверхні, включаючи територію, акваторію, аероторію, яка виділяється серед інших за певною ознакою або поєднанню кількох взаємозалежних ознак, важливих для дослідника. Географічні регіони виділяють за природними, соціальними і економічними показниками, а також по їх різним сполученням (комплексам).

Відповідно до [19; 20; 22] для розробки і реалізації державної регіональної політики регіони виділяються на різних територіальних рівнях:

- 1) наднаціональні простори континентального і субконтинентального типів – *мегарегіони*;
- 2) група сусідніх областей, об'єднаних загальним географічним положенням, однаковими природними умовами і ресурсами, єдиних за історико-географічними передумовами, по розміщенню населення, за структурою і спеціалізації господарства, за переліком природоохоронних та екологічних проблем – *макрорегіони*;
- 3) адміністративно-територіальні одиниці, тобто області, краю, провінції – *мезорегіони*;
- 4) своєрідні за своїми природно-економічними, етнонаціональними та іншими ознаками частини адміністративно-територіальних одиниць – *мікрорегіони*.

Цей підхід найбільш близький до єдиної узгодженої системи розподілу Європейського Союзу, введеної на початку 70-х рр. XX ст. Євростатом і Європейською Комісією як Номенклатура статистичних територіальних одиниць (NATS). Класифікація NATS складається з трьох регіональних рівнів, в яких встановлені мінімальні і максимальні пороги для середнього розміру регіонів відповідно до чисельності населення регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація NATS відповідно до чисельності населення [15]

Рівень	Чисельність населення	
	мінімальна	максимальна
NATS 1	3 000 000	7 000 000
NATS 2	800 000	3 000 000
NATS 3	150 000	800 000

В. О. Дергачов дає кілька визначень поняття «регіон» [11]:

- 1) особливий вид території (акваторії), що характеризується специфічною цілісністю. Виділяються природні, політичні, економічні та інші регіони;
- 2) територіальна спільність, що володіє соціокультурним кодом – системою тісно пов'язаних з природно-географічним положенням соціальних, економічних, культурних, геополітичних і інших властивостей, що забезпечують його внутрішню множину в єдності і певну якість життя. Функціонування регіону забезпечується відтворенням (трансляцією культур) і зовні спрямованим вектором розвитку. Регіон завжди самодостатній (що не означає самозабезпеченості) і самобутній;
- 3) адміністративно-територіальна одиниця високого і середнього рівня. У західноєвропейському регіоналізмі регіон – наступна за державою територіальна таксономічна одиниця між державою і індивідумом. У цьому значенні регіон в Східній Європі тотожний району;

4) елітний зразок організації життєдіяльності (оптимальної якості життя). При цьому елітність не означає будь-яких пільг або привілеїв. Елітність є визнання людиною регіонального самовизначення.

Поняття «регіон» в явному або неявному вигляді трактується і в численних дослідженнях з економічного або економіко-географічного районування України, при цьому в цих дослідженнях, як правило, використовується, як вже було зазначено, поняття «район», який є синонімом поняття «регіон». Проблеми районування території України висвітлені в працях таких вчених, як А. М. Ващенко, К. Г. Вобла, І. А. Горленко, А. Т. Дібров, М. І. Долішній, Ф. Д. Заставний, Л. М. Карецький, С. С. Мохночук, М. М. Паламарчук, М. Д. Пістун, В. А. Поповкін, О. І. Шаблій. Використовуючи різні підходи авторами були висловлені пропозиції щодо районування території України. Ці пропозиції відрізняються характерними відмінностями, які пояснюються індивідуальною оцінкою чинників, які прийняті за основу при виділенні певної території в регіон.

А. І. Шаблій виділяє соціально-економічний район (регіон) за п'ятьма ознаками [24]. По-перше, райони (регіони) мають свої соціально-економічні ядра і відповідні «регіональні столиці». По-друге, в кожному районі (регіоні) формується своя регіональна територіальна соціально-економічна система, що об'єднує населення-природу-господарство, соціальну, економічну та екологічну сфери життєдіяльності регіону. Третьою ознакою є спеціалізація регіону в загальнодержавному поділі праці. Кожен регіон виступає інтегративною ланкою народногосподарського комплексу України і виконує певні загальнодержавні функції в сферах виробництва і послуг. Четвертою ознакою є те, що соціально-економічний район (регіон) повинен мати, принаймні, потенційну можливість регіонального регулювання і координації соціально-демографічних, економічних, етносоціальних процесів, що відбуваються в його межах, управління господарським комплексом регіону. П'яту ознаку автор називає «гіпотетичною»: в перспективі, за умови зміцнення нашої унітарної держави, може ставитися питання федеративного статусу районів (регіонів).

Таким чином, з точки зору суспільної географії регіон – об'єкт державного управління, основна складова частина регіональної політики, а також певна територіальна природно-господарська цілісність, що має свою специфіку – історичну, природну, соціальну, економічну, а також свій потенціал і умови розвитку. І цей другий аспект становить основу регіонального підходу, регіонального управління, організаційного поєднання державного управління з місцевим самоврядуванням.

Представляє також безсумнівний інтерес трактування поняття «регіон» в регіональній економіці, школа якої була заснована в 1950-х роках як новий науковий напрям на стику економічних і географічних наук. Термін «регіональна наука» ввів у науковий обіг американський економіст В. Азард (Ізард), який ініціював також створення Асоціації регіональної науки. У 1966 р він визначив регіональну науку як нове міждисциплінарний поле всередині системи соці-

альних наук, яке спирається на теорію і досягнення інших соціальних дисциплін [14].

На підставі аналізу існуючих підходів до визначення поняття «регіон» в регіональній економіці [4; 9; 10; 17] вважаємо за доцільне виділити 4 узагальнених підходів до розкриття економічного змісту цього поняття: адміністративний, структурно-функціональний, територіально-просторовий і системний (табл. 2).

Різноманіття існуючих підходів до визначення поняття «регіон» підтверджує, що дане поняття є багатограним. Аналізуючи підходи і відповідні їм визначення поняття «регіон» можна побачити, що головним недоліком більшості з них є те, що кожен підхід визначає дане поняття лише з однієї точки зору. Наприклад, адміністративний підхід розглядає регіон лише з точки зору адміністративно-територіального поділу країни; структурно-функціональний підхід виділяє регіон тільки на основі критеріїв: спільності народногосподарських завдань і техніко-економічних особливостей розвитку певних сфер економіки регіону і т.д.

Спроби одночасного дослідження поняття «регіон» з точки зору декількох підходів пов'язане з великими методологічними труднощами і можливими помилками. Крім того, однією з умов стратегічного розвитку суспільства є збереження природного середовища як сфери життєдіяльності людини, регенерації джерел ресурсів, необхідних для задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Такий тип розвитку отримав визнання як сталий розвиток. Відповідно до цієї концепції, природна підсистема стає визначальною складовою стратегічного соціально-економічного розвитку суспільства.

Суспільна географія – наука про соціально-економічну організацію ландшафтної оболонки Землі. Об'єктом суспільної географії є ландшафтна оболонка Землі, а предметом – просторова організація всіх аспектів життєдіяльності (соціальних, демографічних, ресурсних, економічних, культурних, політичних, екологічних) [1; 21]. Таким чином, суспільна географія поєднує в собі одночасно елементи географії, економіки та соціології, тому найбільш комплексним і перспективним підходом до визначення поняття «регіон» є системний підхід.

Нові властивості регіону як системи, так звані емерджентні властивості, виникають або утворюються в результаті тих системних зв'язків, які виникають і по горизонталі, і по вертикалі економічних відносин як всередині, так і за межами регіону, сукупний ефект яких перевищує можливу суму ефектів окремих елементів цієї системи [6]. Саме ця обставина в сукупності з тими змінами, що відбулися в результаті демократизації і регіоналізації економічних відносин, обумовлює вибір дослідження поняття «регіон» в контексті системного підходу, застосування якого в управлінні соціально-економічним розвитком регіону ґрунтується на взаємозв'язку і взаємозалежності виробництва, екологічних процесів, середовища життєдіяльності людини і, інтегруючи таким чином економіку, екологію та соціальні процеси суспільства, вимагає перегляду ставлен-

Таблиця 2

Узагальнені підходи до визначення поняття «регіон» в регіональній економіці

Підхід	Характерні визначення
Адміністративний	Регіон – одиниця певного субнаціонального рівня згідно адміністративно-територіального устрою країни [12].
Структурно-функціональний	Регіон – економічний об'єкт, функціонування якого пов'язано з участю у формуванні єдиного економічного простору, з одного боку, що являє собою відносно самостійну економічну підсистему зі своїми ресурсним та економічним простором, а, з іншого боку, як частина національної економіки (А. Г. Гранберг [8]); Регіон – господарська територія, яка виділяється всередині країни своїм економіко-географічним положенням, природними і трудовими ресурсами, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних, демографічних проблем, своєю роллю в міжнародному поділі праці (В. К. Симоненко [18]).
Територіально-просторовий	Регіон – частина території з однорідними природними умовами, специфічними економічними, демографічними, історичними умовами, на якій функціонує певний комплекс галузей виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури (С. Г. Тяглов [23] і В. Г. Ігнатів [13]); Регіон є частиною території країни зі специфічними природно-кліматичними та економічними умовами і характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил з урахуванням демографічних, історичних, соціальних особливостей, розвиток якої здійснюється на основі законів національної економіки, і регіональних законів, в результаті чого формуються регіональні економічні відносини (В. Н. Василенко [5]); Регіон – частина території країни, що виділилася в ході суспільного розподілу праці, що характеризується спеціалізацією виробництва, спільністю і одночасно специфічністю в порівнянні з іншими територіями, особливостями відтворювального процесу, комплексністю та цілісністю господарства, наявністю органів управління (І. В. Арженовский [2]).
Системний	Регіон – цілісна соціально-економічна система, складова частина територіального устрою країни, яка характеризується своїм змістом, структурою, нерозривно пов'язана з іншими частинами соціально-територіального поділу праці, має власну організаційну структуру, здатність до економічного і демографічного розвитку та державні органи, які є елементами (підсистемами) державної структури влади і управління країною (Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов, Л. М. Качаровська [7; 17]); Регіон – соціально-економічна просторова цілісність, що має чітко окреслені адміністративні кордони, в межах яких відтворюються соціальні та економічні процеси забезпечення життя населення, обумовлені місцем регіону в системі територіального і суспільного розподілу праці (В. Більчак і В. Захаров [3], Л. С. Тарасевич [25]); Регіон – соціально-економічна система, яка є складовою частиною такого системного утворення, як національна економіка, існування і функціонування якої здійснюється в рамках економічних комплексів (Шевчук Л.Т., Денисов Ю.Д [10]).

ня до регіону як об'єкту управління і переходу до управління регіональною природно-соціально-економічною системою, що є об'єктом мезорівня (рис. 1).

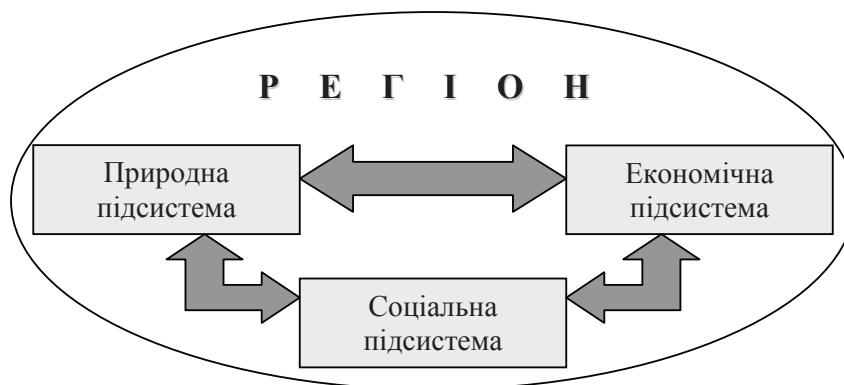

Рис. 1. Загальна схема компонентної структури регіону як системи

Відповідно до [16] елементами економічної підсистеми є окремі підприємства і організації, які в залежності від виконуваних функцій і спеціалізації об'єднуються в галузі господарства або види економічної діяльності. Вони, в свою чергу, формують укрупнені галузі, які об'єднуються в сфері економічної діяльності або сектора економіки. Елементами соціальної підсистеми регіону слід вважати окремі групи людей, які виділяються на основі певних критеріїв. Елементами природного (природно-ресурсної) підсистеми є родовища корисних копалин, окремі лісові та земельні масиви, водні об'єкти, ділянки заповідних територій і т. п., які формують конкретні види природних ресурсів регіону та визначають умови життя людей і їх господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

В умовах посилення ролі регіонів зараз приділяється величезна увага вдосконаленню механізму регулювання розвитку регіонів, яке неможливо без визначення основних понять. Систематизація існуючих підходів до розкриття змісту поняття «регіон» в суспільній географії та регіональній економіці показав, що незважаючи на значну кількість проведених досліджень по вивченню регіону, серед вчених немає єдиної думки щодо трактування даного терміну.

Аналізуючи підходи і відповідні їм визначення поняття «регіон» можна побачити, що головним недоліком більшості з них є те, що кожен підхід визначає дане поняття лише з однієї точки зору.

В існуючих соціально-економічних умовах з урахуванням основ концепції стійкого розвитку найбільш комплексним і перспективним підходом до визначення поняття «регіон» є системний підхід, в контексті якого регіон розглядається як єдина природно-соціально-економічна система.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Алаев Э. Б.* Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь [Текст] / Э. Б. Алаев – М.: Мысль, 1983. – 348 с.
2. *Арженовский И. В.* Региональный рынок: воспроизводственный процесс [Текст] / И. В. Арженовский – Нижний Новгород: Изд-во ВВАГС, 1997. – 160 с.
3. *Бильчак В. С.* Региональная экономика [Текст] / В. С. Бильчак, В. Ф. Захаров. – Калининград: Янтар. сказ, 1998. – 314 с.
4. *Бияков О. А.* Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты [Текст] / О. А. Бияков – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2004. – 152 с.
5. *Василенко В. М.* Оцінка освоєння території як етап економічної діагностики її розвитку [Текст] / В. М. Василенко // Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»: зб. наук. пр.— Випуск 7 (27). — 42 ; редкол. : відп. ред. З. В. Герасимчук.— Луцьк, 2010.— С. 83–95.
6. *Василенко В. Н.* Социально-экономические проблемы регионального развития / В. Н. Василенко [Текст] // Экономика и право. — 2010.— №3 (28).— С. 5–13.
7. *Галушкіна Т. П.* Еколого-збалансовані пріоритети розвитку території: концептуальні засади та організаційний механізм [Текст] / Т. П. Галушкіна, Л. М. Грановська. – Херсон: В-во ХДУ, 2009. – 372 с.
8. *Гранберг А. Г.* Основы региональной экономики [Текст]: учебник для вузов / А. Г. Гранберг – М.: Изд-во Гос. ун-т «Высшая школа экономики», 2004. – 495 с.
9. *Дармограй В. І.* Дослідження і порівняння підходів до визначення поняття «Регіон» [Текст] / В. І. Дармограй // Вісник економічної науки України. – 2009. – №2. – С. 36-37.
10. *Денисов Ю.* Регіональний дискурс: сутність, еволюція, перспективи розвитку [Текст] / Ю. Денисов, Л. Савельєв, Л. Шевчук // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 179 – 185.
11. *Дергачёв В. А.* Регионоведение [Текст] / В. А. Дергачёв, Л. Б. Вардомский — М.: Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 519 с.
12. *Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»* [Електронний ресурс] : за станом на 16.10.2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Відомості Верховної Ради України. – 2012. – №4. – Ст. 61. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.
13. *Игнатов В. Г.* Регионоведение: Методология, политика, экономика, право [Текст] / В. Г. Игнатов, В. И. Бутов. – Ростов Н/Д: Изд. центр «МарТ», 1998. – 319 с.
14. *Изард У. (Айзард У.)* Методы регионального анализа [Текст] / У. Изард (У. Айзард). — М.: Прогресс, 1966. — 660 с.
15. *Карпов В. І.* Методологія європейської регіональної статистики (основні теоретичні положення і практичне значення для України) [Текст] / В. І. Карпов. – Статистика України. – 2000. – №4. – С. 19-26.
16. *Підгрушній Г. П.* Промисловість і регіональний розвиток України [Текст] : монографія / Г. П. Підгрушній. – К.: Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
17. *Реутов В. Є.* Регіональний вимір трансформаційних зрушень економіки України [Текст] : монографія / В. Є. Реутов. – Сімферополь: ПП «Підприємство «Фенікс»», 2010. – 432 с.
18. *Симоненко В. К.* Регионы Украины. Проблемы развития [Текст] / В. К. Симоненко – Киев, Наукова думка, 1997. – 262 с.
19. *Топчієв О. Г.* Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики [Текст] : навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДП-ПЛЮС, 2015. – 372 с.
20. *Топчієв О. Г.* Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Топчієв, Т. М. Безверхнюк, З. В. Тітенко. – Одеса, ОРІДУ НАНДУ, 2005. – 224 с.
21. *Топчієв О. Г.* Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Топчієв. – Одеса, Асропринт, 2005. – 632 с.
22. *Топчієв О. Г.* Теоретичні основи регіональної економіки [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Топчієв. – К.: «УАДУ», 1997. – 140 с.
23. *Тяглов С. Г.* Региональная экономика [Текст] / С. Г. Тяглов. – Ростов Н/Д: Феникс, 2001. – 384 с.
24. *Шаблій О. І.* Соціально-економічна географія України [Текст] : навч. посібник / О. І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
25. *Экономическая теория* [Текст] : учебник для вузов / под ред. А. И. Добрынина, Л. С. Тарасевича. – СПб : Изд. СПбГУЭФ, Изд. «Питер Паблишинг», 1997. – 480 с.

REFERENCES

1. Alaev, E. B. (1983), *Sotsialno-ekonomicheskaya geografiya: ponyatiyno-terminologicheskii slovar* [Socio-economic geography: conceptual and terminological dictionary], Moscow : Mysl, 348 p.
2. Arzhenovskiy, I. V. (1997), *Regionalnyy rynek: vosproizvodstvennyy protsess* [Regional market: the reproduction process], Nizhny Novgorod: Pub. house VVAGS, 160 p.
3. Bilchak, V. S., Zakharov, V. F. (1998), *Regionalnaya ekonomika* [Regional economy], Kaliningrad: Yantar. skaz, 314 p.
4. Biyakov, O. A. (2004), *Teoriya ekonomicheskogo prostranstva: metodologicheskii i regionalnyy aspekt* [Theory of economic space: methodological and regional aspects], Tomsk : publ. of Tomsk univ., 152 p.
5. Vasy'lenko, V. M. (2010), Ocinka osvoyennya tery'toriyi yak etap ekonomichnoyi diagnosty'ky` yiyi rozvy'tku [Evaluation development of the territory as a stage of economic diagnostic of its development]. *Economic Science. Series: «Regional economy»*, vol. 7, No 27, pp. 83-95.
6. Vasy'lenko, V. M. (2010), Sotsialno-ekonomicheskije problemy regionalnogo razvitiya [Social-economic problems of regional development]. *Economics and Law*, vol. 3, No 28, pp. 5-13.
7. Galuškina, T. P., Granovs'ka, L. M. (2009), *Ekologo-zbalansovani prioriteti rozvitku teritorij: koneptual'ni zasadi ta organizacijnij mehanizm* [Ecologically balanced development priorities of the areas: conceptual backgrounds and organizational mechanism], Kherson: pub. HDU, 372 p.
8. Granberg, A. G. (2004), *Osnovy regionalnoy ekonomiki: uchebnik dlya vuzov* [Fundamentals of regional economy: textbook for universities], Moscow: Pub. of state university «Vysshaya shkola ekonomiki», 495 p.
9. Darmogray, V. I. (2009), Doslidzhennya i porivnyannya pidkhodiv do viznachennya ponyattya «Region» [Research and comparison of approaches to the definition of «Region»]. *Herald of Economic Science of Ukraine*, No 2, pp. 36-37.
10. Denisov, Yu. D., Savelev, L. A., Shevchuk, L. T. (2003), Regionalnyy diskurs: sutnist, evolyutsiya, perspektivi rozvitku [Regional discourse: nature, evolution, development prospects]. *Regional Economy*, No 1, pp. 179-185.
11. Dergachev, V. A., Vardomskiy, L. B. (2010), *Regionovedenie* [Regional studies], Moscow: Pub. YuNITI-DANA, 519 p.
12. *Zakon Ukraïni «Pro stimuluvannâ rozvitku regioniv»: za stanom na 16.10.2012 r.* (2012), [The Law of Ukraine «About stimulation of regional development»: as of 16.10.2012]. Bills of Supreme Council of Ukraine, No 4, art. 61. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> [Accessed 11 August 2016].
13. Ignatov, V. G., Butov, V. I. (1998), *Regionovedenie: metodologiya, politika, ekonomika, pravo* [Regional Studies: Methodology, politics, economics, law], Rostov-on-Don: Pub. center «MarT», 319 p.
14. Izard, U. (Ayzard. U.) (1966), *Metody regionalnogo analiza* [Methods of regional analysis], Moscow: Progress, 660 p.
15. Karpov, V. Ī. (2000), Metodologiya êvropeyskoï regionalnoï statistiki (osnovni teoretichni polozhennya i praktichne znachennya dlya Ukraïni) [Methodology of European regional statistics (basic theoretical concepts and practical importance for Ukraine)]. *Statistics of Ukraine*, No 4, pp. 19-26.
16. Pidgrushniy, G. P. (2009), *Promislovisť i regional'nij rozvitok Ukraïni: monografiâ* [Industry and Regional Development of Ukraine: monograph], Kiev: Institute of Geography of NAS of Ukraine, 300 p.
17. Reutov, V. Ī. (2010), *Regional'nij vimir transformacijnih zrušen' ekonomiki Ukraïni: monografiâ* [The regional dimension of transformational changes of economy of Ukraine: monograph], Simferopol: PP «Pidpriemstvo «Fêniks», 432 p.
18. Simonenko, V. K. (1997), *Regiony Ukraïny. Problemy razvitiya* [Regions of Ukraine. Problems of development], Kiev: Naukova dumka, 262 p.
19. Topchijev, O. H., Mal'chikova, D. S., Yavors'ka, V. V. (2015), *Rehionalistyka: heohrafichni osnovy rehional'noho rozvytku i rehional'noyi polityky. Navch. posib.* [Regionalistics: geographical bases of regional development and regional policy], Kherson : OLDI-PLYuS, 372 p.
20. Topčijev, O. G., Bezverhnûk, T. M., Titenko, Z. V. (2005), *Regional'nij rozvitok Ukraïni i stanovlennâ deržavnoï regional'noï polityki: navč. posibnik dlâ stud. viš. navč. zakl.* [Regional development of Ukraine and establishment of state regional policy: textbook for universities], Odesa: ORĪDU NANDU, 224 p.
21. Topchijev, O. G. (2005), *Suspil'no-geografichni doslidzhennja: metodologija, metody, metodyky* [Socio-geographical researches: methodology, methods, techniques], Odessa: Astroprint, 632 p.
22. Topchijev, O. G. (1997), *Teoretichni osnovi regional'noï ekonomiki: navč. posibnik dlâ stud. viš. navč. zakl.* [The theoretical basis of regional economics: textbook for universities], Kiev: «UADU», 140 p.
23. Tyaglov, S. G. (2001), *Regionalnaya ekonomika* [Regional economy], Rostov-on-Don: Fenix, 384 p.

24. Šablij, O. Ī. (2000), *Social'no-ekonomična geografiâ Ukraini: navč. posibnik [Socio-economic geography of Ukraine: tutorial]*, Lviv: Svit.
25. Dobrynin, A. I., Tarasevich, L. S. (1997), *Ekonomičeskaya teoriya: uchebnik dlya vuzov [Economic theory: tutorial]*, Sankt-Petersburg: Pub. SPbGUEF, pub. «Piter Publishing», 480 p.

Надійшла 21.07.2016

Д. А. Светличная, соискатель
кафедра экономической и социальной географии,
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
ул. Дворянская 2, м. Одеса, 65082,
daria_s@list.ru

РЕГИОН – ЦЕЛОСТНАЯ ПРИРОДНО-СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА

Резюме

В статье проведен анализ и систематизация существующих подходов к раскрытию содержания понятия «регион» в общественной географии и региональной экономике. Наиболее комплексным и перспективным подходом к определению данного понятия в сложившихся социально-экономических условиях и с учётом концепции устойчивого развития является системный подход, а также представление региона как целостной природно-социально-экономической системой, интегрируя таким образом экономику, экологию и социальные процессы общества.

Ключевые слова: регион, общественная география, системный подход, устойчивое развитие, природно-социо-экономическая система.

D. A. Svetlichnaya

Economic and Social Geography Department,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Dvorianskaya St., 2, Odessa, 65082, Ukraine,
daria_s@list.ru

REGION – HOLISTIC NATURAL-SOCIAL-ECONOMICAL SYSTEM

Abstract

Purpose. Formation and socio-economic development of the region, as an independent administrative-territorial unit, requires the consideration of approaches to the definition of term «region» because, among scientists there is still no consensus on the interpretation of this term. The purpose of the article is characteristic of the existing approaches to the definition of «region», their classification, as well as justification of optimal approach to the definition of «region» in the current socio-economic conditions.

Data & Methods. Publication of home and foreign scientists in the field of social geography and regional economy, including articles in national and foreign scientific jour-

nals, monographs and academic publications, regulatory legal acts are used for writing this article.

For the analysis of the materials are used general scientific research methods – comparison, description, analysis, synthesis, generalization, induction and deduction, the system approach.

Results. Different approaches to the definition of term «region» in social geography and regional economy were considered in the article. Analyzing approaches and corresponding to them definitions of «region», can be seen that the main drawback of most of them is that each approach defines this term from only one point of view. Simultaneous research of the term «region» from perspective of several approaches involves great methodological difficulties and possible errors. One of the conditions of strategic development of the society is to preserve the natural environment as a sphere of human activity, regeneration of resources needed to meet the material and spiritual needs of man. Therefore, the most complex and perspective approach to the definition of «region» is the system approach and presentation of region as the holistic natural-socio-economic system.

Keywords: region, social geography, the system approach, sustainable development, natural-socio-economic system.